

שם ובשר שסוחטת מעי"ט ובצי מר לחלק בין מזיד לשוכח. לכאורה הואיל
 וחלי טעמא באפשר לעשות מעי"ט אי"כ אין חילוק בכל מיני
 באפשר מעי"ט כגון גגל עיסה מעי"ט או חבלין למאן דאשר או גבינה אטו מי שריקן
 בשוכה. ואי משום דמליחת אוכלין דרבנן דאין עביד באוכלין הא הגבחת חלה נמי
 דרבנן. ואלו [ואולי] טכח בא"י דלית ליה תקנה ע"י אוכל וסולך ואח"כ מפריש אפילו
 הכי לא שריקן בשכח. וכן נקור בשר שנשחט בעי"ט ועבילת כלים ורבות כהנה. מאיש
 תבונות ידלגה: ומה שחלק מר בין סעודת ערבית ושחרית או יום שני הא מ"י שפיר
 למשחט בעי"ט ואי משום דאיהו לא מ"י אשכח משום דאין הגויס שוחטין בו ביום
 או שום טעות אחר וכי משום הא יחשוב אי אפשר אי לא אפשר לדידיי אפשר לאחרינא
 יאמרו כל הסריקים כו': ומה שכתב מר דליום שני הוה כשלמים כמו לסעודה
 מפסקת. מטיבוחא דמר אמינא שלמי' סימנא בעלמא הוא דהא שלמים נעשים
 נותר אפי' בלי מליחה והכא בעינן דווקא ששהה במלחו וכולהו רבוחי' כחבו ב' מ"י
 וליה אחד והמיימוני מיום ג' ואילך ולא לישמט חד מינייהו דכתב כ"ד שעות ומטע
 יותר דככה"ג נעשו שלמים נותר אם נשחטו מבערב. אלא לפי הנראה בשר מליחה
 דשרי דווק' ב' ימ' וליה אחד דכל זמן זה נמשך זמן דשלמי' דכתיב בן שמהה וא"כ
 הכא מ"י למלחיה בעי"ט בערב. ועוד דלגבי י"ט שני שביקן יומא קמא חול. והוה
 אפשר ליה למולחו ביומא קמא. ואי משום ספיקא דיומא דמשום הא חשיב לא אפשר דהכי
 בעיא מיני' דמר ז"ל בישיבה. והיה שם מהר"ר אהרן הקדוש הי"ד כמו שרגילין
 באותה מדינה לשלוח מנות בעי"ט דגים שאין מלוחים. וזימנין משתהו אחר אכילת
 שחרית דחו ליכא לערומי גרמי גרמא מהו לממלחיהו בעי"ט שני מי אמרינן דחשיב
 לא אפשר משום איסור י"ט או דילמי' בעי"ט שני אמרינן קמא חול הוה. ואע"כ
 דבקיאינן בקביעת דירחא. וחשוב אפשר. ולמאן דאסור למלוח בעי"ט (אסור) מ"ו
 היה מורה להחיר כי אמר שרבותיו היו נוהגים הישר. אף כי אמרתי לפניו שמא
 היינו משום שלא נתפשט המרדכי בימיהם באותה מדינה. ומ"מ מאן דנוהג
 איסור קבעינא מיניה. וה"ה היכא למיבעי אפשר שנשחט ביו"ט ראשון וכמה מיני
 מכשירין אלא לכה למעשה בדגים הוה. ולא השיבני מ"ו דבר ברור אף רפוא בדי
 ומ"מ הוא לא נעלם מיניה דמרמה שכתוב באגודה בהג"ה תשובת מהר"ר בופכ"ט ז"ל
 וז"ל ומ"מ בעייתי במקומה עומדת כיון דידע בעי"ט ראשון חשוב אפשר לגבי י"ט
 שני משרת הקטן יעקב הלוי:

ע מנשיים ב"ת אמתא היקרה מרת לאה. מה זה העתרת עלי דברין ומדינא לא
 ה"י לי להשיב ליכי כ"א לדיניי' אלא עגמי' נפשי עליך ומשום כבוד
 אבין אשר הוא אורבא מרבנן אעבור על מדתי ואשיבך ואת אוהבך עמך אף כי
 אין לורך כי לכל דבריכם יש תשובה מפורש באגרתי הראשון למדקדק בו. ומ"מ
 אפשר וזיל גמור ואענה פן תהיה חכם בעיניך. ראשית דברים הבאת ממנה
 שלישי דריש ב"מ דחשיב מוחזקים תמהתי תמהונות ופלאי פלאות חזקן הכא דקמדימי
 הדיא

ההיא מוחזקות למוחזקות דכחובת וירוסה הסם תלי טעמא לחלוקי במוחזקות כדפי" הרמ"ש כיון דמוחזק בו מוטל על צ"ד למחות ביד כל הבא לגזלו הילכך פסקינן לכו דין חלוקה אבל מירי דאין אנו יודעי" של מי הוא אין מוטל על בית דין כו'. והבא נדון דידן או כל מילי דחשיב ראוי לגבי ירושה וכחובה אנו אם בא אדם לגזלו מן הבעל או האב מי לא הוה מוטל על בית דין למחות אפילו הלוואתו הגדול שיוכל להיות כיון שידוע לנו שהוא שלו או שהוא חייב לו הלא אפי" לתפוש כולן משלו ולא מפקינן מיניה. חדע דשטר חסוב נמי מוחזק ריש ב"מ אפי" על החוב והא ודאי ראוי הוא לכל מילי בר מכתובה וב"ח מטעמא דמפרשי רבנותא כמו שכתוב בא"י הלכך אין הגדון דומה לראיה כלל. אכן יסיבנא לך כל טענותיך מי כתיבנא דלא גבי" מפקדון של בעלה שביד אחר אפי" ממלוה גבי"ש מפקדון. אלא כחבתי ממלוה שלא בא לידו מעולם בחייו דלא זכה בה להיות מוחזק כעין שכר פעולה או מקי אשמו. וכן נדון זה דגרע טפי דלא הוי מלי לגבות מחיים בשום דר הא חשיב ראוי לגבי כחובת אשה. אבל מנה שלישי יד הנפקד כיד שניהם משום דלא ידעינן הי ניהו הרמאי ולא נוכל להפקיע שום חד מיניהו מוחזקתן וחשיבי מוחזקים ואם יבא אליהו ויאמר שלו הוא היה נטלו מיד. וכי משום שאליהו איננו פה יהא חשיב ראוי אנו אם הנפקד איננו פה אלא צבי חזאי מי לא חשיב מוחזק בכל מקום שהוא מה שאין קן בגדון זה דמעולם לא זכה בו. שוב הבאת רא"י ממחנת כהונה דנועל בכור פי שנים במכרה כהונה וזו קשי" מן הראשונה כיון דמכרו הוא חסוב מוחזק כמו שהבאת בעלמך מן הא"י ודאי דיכול לתופשו אפילו בע"כ של הנותן כדאי" בחו"י פרק קמא דב"מ אחקפה כהן אין מו"זאין אותו מידו. וז"ל ואם תאמר הבעלים יאמרו ליתן לכהן אחר וז"ל כגון כו' ע"כ. אלמא דהוה ממש מוחזק בו כאלו הוא כבר שלו ותקפה כבר אי הוה דינא דחפיסת ספיקא מהני. אבל בודאי מחנת כהונה במכרי הוה ספיקא גמורה. מה שאין כן הבא דאפילו בבית דין לא מלי למגיבי ולהוציא מידו וההיא דא"י דמכרו עני היינו סך. וכל זה מבואר בפ"י בא"י אלא לשכר פעולה דמיא וגרע כדפירש בא"י. ומ"ש דשכר פעולה מחוסר גוביי"י אדרבה הבא ליכא גוביי"י כלל כדפי". ומה שחלית הטעם דמכרי כהונה משום דאסור לחזור ליתא דהכא נכסי לך ואחריוך לפלוני איסור גמור לראשון למכור ואפילו המשיא ע"ה מיקרי רשע ערום. וא"כ מהאי טעמא דאי קדמה סבתא וחבנה משוין ליה ראוי אלא בטעמא דאינו יכול לחזור בו כי כן לשון האז וכדמוכח ההיא דתקפה כהן: ומ"ש בחזקת בע"ה להוציא ולהכניס כו' מי לא עסקי" ששכר פעולתו היה דבר המבורר כגון חפץ פלוני הא סתמא קאמר. ועוד דלא תלי טעמא דראוי בהא דהא קמן ממלוה גבי" דלהוצאה נחה ולכל מילי קיימא ביד הלוח אלא במוחזקות תליא מלתא ומלוה היא מוחזקה בה פעם אחת אבל שכר פעולה מעולם לא זכי" כדפירש בא"י לפי" החו"י דבכורות. ועוד כל נפקד מעות בזמן הזה חסוב כשולחני ויכול להכניס ולהוציא לישא וליתן במעות שאין לררוין כדפסק רבנותא פרק המפקיד מי לא חשיב מוחזק. וסך שכר פעולה נמי הואיל וכל מכוש ומכוש קנה כדפי" בא"י אמאי חשיב ראוי והלא שכר עדיף מכולהו דאמרינן למשכיר זיל טרח ואייתיי זוזי כדפי" ר"ת וליהוי בע"ה נפיק ידי' אלא ודאי חשיב בא לידו. ומה שדקדקת מלשון המרדכי דנקט תרומיהו שלא בא לידו

לידו ולא גבי משמע דתרווייהו בעי מה ערחתם ללא כח הא' ודאי אלו בא לידו
 אפילו בלא גבייה כגון תפס או היה לו מידי דב"ה צידו חשיב מוחזק ולהכי נקט
 ולא גבה דאפי' בא בלא גבייה מהני. ואם נאמר דאפי' נמי לדקדק איפכא דגבה בלא
 בא מהני נוקמא כגון שעמד בדון להוילא מב"ה וגוון ליד שלוחו וכס"ג פסק הריב"ם
 כאשר פירשנו דלא גבי ממשכון דגוי אפילו מטלטלין ע"ש. אבל אין נראה לי לדקדק
 כן דשלוחו כמותו והשיב כידו וכל זה כחצתי למאי דדיקת מלישנא יתירה אבל אן
 מי דייקין כולי האי לא גמרינן דהא באגודה מיימי נמי הויה עובדא וכחב וז"ל
 נמצא בחשובה דאשה אינה גובה כתובה משכר פעולה שלא באה מעולם צידו
 והוי ראוי עכ"ל. אלמא דלא נקט אלא שלא באה מעולם לידו לחוד דביה תליא
 טעמא. ולישנא דלא גבה דבמרהכי פירושו בעלמא הוא. מ"ש מפקדון דחשיב מוחזק
 הואיל ולא גבה. ומכל מקום נדון זה גרע מכולהו דאי איפשר להיות גובה כדפי':
 טוב הבאת ממסיוס ולאחר מיתה. כבר כתבתי באריכות דהוה מוחזק בגוף הקרקע
 מיד ויוכל לעשות כל זרכיו ובלבד שלא יזיק לבשל הפירות משא"כ הכא דאמר בפירוש
 פוס זכות כו': טוב כתבת ממשכון של מטלטלין אפילו אח"ל דמיידי אפילו על זמן
 מכל מקום המשכון צידו הוה תמור מעותיו וחשיב של אחיך צידו כל שכן בעלמך
 ולא ידענא מי הגיד לך דמשכנתא בנכיתא איירי לזמן קצוב הא איכא ג' דעות בהא
 בספר מלוה אי איירי בזמן או בלי זמן או בכל הזמן או חוץ הזמן או בגופה או בפירו' ולא
 אמרינן בזה מה לנו בכל אלה אורך שלא לאורך. אלא כחצתי בפ"י באר היטב דמה שהלוח
 בעלמו הוי שפיר מוחזק. אבל מלוה שירש ממורישיו ולא זכה בו מעולם הא מדמינן
 לשכר פעולה וכל הני שהבאת הוה מוחזק במעותיו ובשלוה על המשכון לא פקע
 חזקתו. אבל נדון דידן לא הוה מוחזק מעולם ואי אפשר להיות מוחזק כל ימי חייו הוי
 ראוי דמיש שלוחו כמותו: ומנה שלישי פירשתי לעיל דלא דמי לנדון דידן מידי.
 ועכ"ז להעמידך על האמת. לאחר כך כאשר פטרתי שליח הדיימי בע"ש הייתי חאב
 מאד לתלא בשום מקום אי מלוה על זמן חשוב ראוי אי לאו ובזוקר בשבת דב"ה
 העיר הקב"ה את עיני ובא בנ"ה אחד וסביא לי ספר יקן וסאלני מהו. וסאלתי בו
 ואמרתי הוא פ"י מתיב וראיתי בו בתחלתו קאת תשובות ישונות אחת היתה כתיבת
 יד רבי' יצחק אי"ז והיה ג"כ בחיבורו ומכיר אני כתיבת ידו כי כמה ימים היה
 בחדרי. ומלאתי שם גס כן תשובה ישנה ששאלו על ש"מ שזוה כמה ענייני' ובכלל
 השואלות שזוה ליתן לאשתו ריבית והשיבו וז"ל. ועל הריבית ואפי' אי הוי ראוי ולא
 גבי' כתובה מיניה מיהו זכתי האלמנה בו מכח המתנה שזוה בעלה במתנת ש"מ ליתן
 לה הריבית דאיתא נמי בצריא במעמד שלשתן. כמלוה גופה במעמד שלשתן דמי לא
 עסקין הלוואתו לפלוני כגון שקבל זמן לפרוש לו ועדיין לא הגיע הזמן דמצי ליתנו
 במתנת ש"מ ואיחיה בכדי מעמד ג' בכה"ג דלא הגיע זמן ריבית נמי ל"ש דאפילו
 בריבית המגיע לאחר מיתה זכתי בו עכ"ל. ושמחתי ונעתי בראותי זה. שמחתי דנחברר
 לי דהלואה לזמן חשוב ראוי. ואפי' דלאחר מיתה חשוב ראוי לדברי הכל. ונעתי שלא
 זכיתי להגיע לידי התשובה בערס הסדר הרץ ממני. ומכל מקום סך רואה דהלואה
 לזמן ראוי ולא גביא פורנא מיניה. דבאותה תשובה גופה פסיק לעיל מהא מילתא על
 השאלות ששואלות אי מלוה חשיב ראוי לכל אדם והשיב דחשיב ראוי לגבי הכל ולא
 לגבי

תשובות מהרי"ל

כה

לגבי אשה וז"ה מדתן פרק הכותב מי שמת והניח מלוה ופקדון כ"ו כמו שהוכיח ר"י ויתר רבותי והאריך בזה קצת אמאי לא הוי. ואחר כך מיד כתב זה ועל הריבוי כ"ו שהעסקתי לעיל. ואמרתיו לאחד מהצירי ח"וים מסימנא אורבא מרבנן עסוק בתורה ובמלאות מה מאוד שמחתי על דברים אלו. וכמה גדול לערי שלא היה לי תשובה זו אחמול הלואי והלואי ומי יתן כ"ו. כתב כל זה ויעיד עלי הצירי דלעיל שכן הוא דלא תימא סטיגוריא קעבדינא ח"ו. ושמחתי עוד הפעם דסוף ילא אל הסועל וגודע לי תשובה זו דמלוה לזמן ראוי והוה חיזוק לדברי. ומכל מקום לטעמי דהרא"ש דכי היכי דמשתעבד לאבזה כ"ו אפשר דגביא אפילו ממלוה דעל זמן. הואיל והיה מוחזק קודם הלואה. והל שיעבוד אשתו על נכסיו. ולא יוכל להפקיעו בהלואתו. וכן כתבו בה"י מקצת גדולים באותן תשובות. וז"ל בה"י דכתב פרק ד' וז' דווקא לקדים שיעבוד שמעון על לוי ואחר כך הלוח ראובן לשמעון. אבל איפכא לא: וראיתי תשובה ואיננה עתה בעירי שכתב הרי"ה דא"י וראייתו מההיא דהמזיק שיעבודו של הצירי פרק האניח והחי ליה לגמרי באותה תשובה. סוף סוף הבאתי לך בה"י דראוי תלוי באפשר לגבותו בחייו ולישנא שכתב בתשובה ועל הריבוי אפילו חי הוה ראוי כ"ו. אל יתמיך דבאותן תשובות כתבו כמה גדולים דהריבוי לא חשיב ראוי לפי הדין שכתב. יש מטעם דהגוף שלה לפירו' למה שיעלה בחייו ויש מטעם שנתן לה כל נכסיו חוץ מחוב אחד שנתן בהקדן לבתו והריבוי לאשה וכתבו כיון דכתב לה כל נכסיו. שייך גם בחוב זה מקום לפירות ונחלתו בראיותיהם. ועת לקצר ולא באתי אלא להודיעך דמילתא דפשיע לי דחוב על זמן הוי ראוי. ואע"ג שכתב גם כן באותה תשובה וז"ל. ועוד אני סבור לך אנו בוחזין בתשובה בחיי ובמותא כדי לגבות מן הראוי. ופי' דעתי דאנא למיקני בחיי ובמותא דהיינו הראוי לבא לאחר מותו כגון נכסיו דאבא דאבא כ"ו. עד וכותבין נמי מכל שפר ארג ודינא ביצורית כ"ו בהא לא זייטינא ליה לגבות מן הראוי גמור דלא גבו להו רבותינו. ומנהג פשוט הוא דלא גביא מנכסיו דאבא דאבא הבא לאחר מותו: ובתשובת הגאונים מלאחי דכותבים בחיי ובמותא לשתעבדא לאחר מיתה. ולא מייחין מיניה אלא דפשיע לן בלי שום ראיה דמלוה לזמן תשוב ראוי ומוכח מיניה אפילו אריבית לאחר מיתה דנקט במתנה ש"מ. ונחזור לענין ראשון להשיב על דבריך שוב כתבת לשון מהרי"ם ז"ל כל כי האי גוונא לא מיקרי ראוי כיון דמחוסר גוביינא. ואינו יודע מה אהה סח. הלא הנכסים היו בחזקת הבת. והאלמנה מחוסרת גוביינא הילכך לא גרים שיעבדא לבעל חזקת הבת. אטו חי האב היה חייב לאחרים לא שקיל הבכור פי שנים אם כן בעלת כ"ו. וכן כתב הרא"ש בתשובה בהדיא: ומה שכתבת וחלקת דהיה דפרק נערה מיירי בדכתב לה כמה לא חלה ולא מרגיש הסו' גברא הלא כתיב באותה תשובה דקיי"ל כאנשי גליל. וכי באריכות ואי בדכתב לה מה לי יודא מה לי גליל. אטו מעלות גורמים וכי ישתנה לשון השער בין יודא לגליל. אלא ז"ל כדפרישנא דשערא משוי ראוי לשערא תקנתא לתקנתא אבל ירושת הבעל דלמאן דאמר דאורייתא או אפי' למאן דאמר דרבנן מ"מ תקנתא אלימתא היא. וירושם דממילא ולא מחסרא גוביינא אלימתא מן הכתובה. וכן כמו שחילקתי שדי הבעל כיד אשתו בחייה ועומד במקומה אבל כתובה לא נתנה לגבות מחיים אלא לאחר מיתה

מוחה וכבר פקעה זכותה קליסתא בראוי שהיה לו בחייו ואף על גב שקדמו ומכרו מה שמכרו. ואפי' למחות אינן יכולין ואפי' השיב ראוי כל שכן גדון דידן: ומה שדקדקת מלשון האלמנה. מטיבותא אמינא שהוא הניח אלמנה. וכמדומה שכן תנאל במדויקוי ואין פנאי ובהג"ה שבאשרי ובאגודה בתוספות פרק אלמנה עיי"ש: ומ"ש מההוא דספר מ"ש אף יאוש הא הוי סיוע לדידי דבלא יאוש הוי כמלוג דמני לגבות כל שעה שבא ליד ישראל. אטו מלוג שצריכה גישה וטורח אפילו היא בעי' מי לא גביא אשה מינה האיל וכבר היה מוחזק וכי מייאש הוי ראוי אף על גב שהיה מוחזק נעשה ראוי. ומה שחלקת אהיה בן שגב שאינו בעין היינו דוזוי נינהו ואפי' הוו בעין הוי כאינו בעין דלהואה נהנה כדמוכח בכלל דשמואל דוזוי לא הדרי בעינין ואפילו הדרי הוי כאינו בעין כדאיחא בזוזי דרב חמא פרק הריבית ומה גריך להאריך כו'. וכבוד הייתי לרפאות שבר על נקלה. וחלקת דאב מייאש מגניבת הבן ולא ידענא מאי קאמרת אטו יאוש דבאיסור אחי לידים מי קא קני אפי' כי אשכחנא ליה דקני היינו אותו חפץ עלמנו. אבל מי לא מחייב לשלם דמיו וכ"ש דמייאש לגמרי וקני האי לגמרי אם בן מאי אריי משום ראוי תיפוק ליה למפטר אפילו הוי ליה אחים אעפי"כ חייב ואם בן מ"ש מהלוואה. אלא לריך לומר דעיי' כפירתו פקע רשותי כי הויא דמרבסה לא כתבינן אדרכתא אמטלטלי דכפרי הילכך חשוב ראוי: ומהו זה שכתבת משום שלא השביעו אביו. דודאי מייאש אם היה חס על בנו דבלאו הכי מייאש. ודילמא לא איתרמי ליה זימנא לאשבועינא או לא בא גביה או נטרפה לו השעה בכמה גוונים. ואין לומר דקיס ליה לאב שהבן נגבו וברי קטעין. ושמא לאלמנה גמי קיס לה ודומה זה כנזקין בלי שטר: ומה שמתהה על דברי שכתבת אם הוו הפירות בחזקת הבת כל שנתיים הלא מבואר היעב הוא בדברי אפילו אם נאמר שנתנה הגוף להיות מוחזק מעכשיו לבן והפירות לא יהיו בחזקתו עד כלות שנתיים ונפקא מינה אם ימות דאם בן לא הוי מוחזק. כמו שחלקתי שם בין הבת לאם דברא עדיף מאם ולא מצת והבאתי לך ראייה באגרת ראשון: ומהאי דשליה: ערה. ולא חסחה עלייהו. איני יודע מ"ע: ומה שדקדקת מדקאמר שלא לפסוק שום דבר שיש בו זכות אלמא שיש לו זכות וכן דקדקת מלשון ולא לחמיו. ומדלא אמר ולא יחא לו זכות השנתיים. כל זה הבל. דמי קאמינא דלית ליה זכות. וכי כל מידי דראוי שהוזכר לעיל באגרת זו. אטו דלית ליה ביה זכות. ודאי זכות וזכות יש לו לכמה מיני אלא שלא הוחזק בנכסיו וחשוב ראוי לגבי כחובה וכי אין לאדם זכות במלוג דחשוב ראוי לגבי בכור ולגבי אשה גמי לאו עעמא דפירשו רבוותא ואדרבה אמרה לא יחא לו זכות הוה מפקעת ירושהה ולהא לא כוונתי כלל אלא שלא יגיע לידו ולמהו ראוי לגבה דאיסתא ואין זה כלום נגד הלשון אלא לשונה וכונתה שזה שלא להחזיקה תוך השנתיים: ומה זה שהקפחתי חבילות דירושה חלה מיד צמיחת המוריש. וכי סיד דפליגי אהא. הלא כתבתי בא"ר וז"ל. ואין זה כמו האומר פלוני בני אל ירשני דהכא לא מפקעת מידי מבנה כו' עד אלא תזאה קמתנה ולטובה מכוונת כו' עיי"כ. הרי שביארתי בפ"י שאם כוונה להפקיע נחלת בנה דלא מועיל דמשנה שלימה היא. אלא הכא קאמינא שזוהי וסדרה נכסיה עד שנתיים לעובת בנה וזוהי וכל הפירו'

תשובות מהרי"ל כט

הפירו' והריוח שלהן אלא ללא השיבו מוחזק. וכי לא יכול אבי יתומים להעמיד אפטרופוס אפילו לבחר דגדלו אם נראה לו שיש צורך לבניו ואפילו צווח הבן אחר מוחו תן לי חלקי ואעשה בו כך וכך או אצבצו מי יהצין ליה. ע"כ לא פליגי רשב"א ור"ג אלא כשמיעט לאחד ורצה לאחד אבל אפטרופוס דעלמא שנותן להם כל צרכן או מפרנסן בלמנאס מודה כ"ע דמעשיו מעשים. ואפי' לבטל כח הבן במקצת מקומות ואלו קנה שום אדם קרקע או שום דבר מי לא בעי לצבוגי מן האפטרופוס והוא בנו מוכר מיד דהתירו לו חכמים בלי רשות ואמאי לא כמו שהפקיע המוריש כח נחלת שהרי הירושה שלו מדאוריית' לכל מילי אפי' למישחי ציה שכרא ולצבצו כל נכסיו. ואתה כחצת דאתי לרשותי שירשו. ואם זאת לחלוק דלא מהני ומנהגא בעלמא הוא שהבנים מקיימין מצות אביהן. ואי בעי שקלי מיניה דאפטרופוס לבי גדלין לא היא דכתיב כחצ קטן שהגדיל אפילו היה אוכל ושוחה יותר מדאי ומפסיד והולך בדרך רעה אין צ"ד מונעין ממנו. אין מעמידין לו אפטרופוס אלא אם כן צוה המורה שלא יתנו לו אלא אם כן היה כשר ומלית. או שלא יתנו לו עד זמן פלוני עכ"ל. וה"ה. והיא התשובה לדון דין וכ"ש שזוחה לעובת צנה כי לא היה צריך לכלום כי כל יציאותיו ושכר למודו כבר היה מוטל על חמיו והוא היה חס וחלש להוציא לאפטרופוס ורק להפריש אשתו מכתובתה כתבונה לא לגרוע כחו בכלום אלא שלא יהא מוחזקת ובה לא נפקא ליה מידי ולא הורע כחו כלום ושיעבוד כתובת אשתו שיעבוד קל הוא על מילתא דליתא צלואותי' ולא בא לעולם עדיין אלא משום דכתב דאיקיני ומעטעס שכתבו רבותי ריש פרק חף על פי וכיון דלא הוחזק בעלמא לא הלה שיעבוד' כלל ומעתה תצין בעלמך מה שהארכת וטרתת בחנם יגעתי ולא מצאתי נאום הק' יעקב הלוי:

עא בשמחה תחוגו אחי' הח"ר שמואל בר יוסף וה"ר שלמה בר שר שלום שיי כתבתם שרבותי' שבארצכם טרודים ומי אנכי בא עד הלום טריד בכפלי כפלים ומלא צרה ויגון מחמת חסידי קדושי עליון דאבדין ולא משתכחין וערדת יום הנורא על כן אצוה בקצרה. אך דין תורה לא ידענא. נראה דאין דברי ראובן ממש אפי' לפי דבריו כיון שהוא גרם עם השר להפרידו מעלמו אפי' קוד' הפשרה דמה שפסק מהר"ם דיש כח ביד השר לפטור האחד וראיותיו מהני אבולי. היינו דוקא כשהשר מעלמו אומר כן בלא בקשת אבולי אבל כשהיחיד גורם להפסידו לאו כל כמיני' אפילו אם בא לגור אדעתא דהכא כמו שבאר בתשובתו והיא במיימוני בסדר מיקון ואין פנאי להעתיקו ע"ש כ"ש בנדון זה שהיה אחר הפשרה. ומה שהשר אמר אליו שלא היה בפשרה כדי להוציא ממנו אמר כן. ואפי' אם התרה בהם קודם הפשרה לא ייטיבא ליה. וכן כתב מהר"ר חיים בא"י בתשובה. וז"ל וזהו מנהג פשוט בכל מקום תפולת הגולה כו' עד ואם יחיד או שנים צועקים כנגד הדבר אף מראש עד סוף בשביל זה לא מיפטר דבעיל יחיד במיעוטו. ובדידי הוה עובדא כמה פעמים כשהייתי שליח הקהל קלוגי"א ורי זעליקמאן כהן ז"ל לעק כמה פעמים חל תדור עלי כלום בשביל זה לא נפטר כדי שלא להכשיל את הרבים בפעם אחרת וכ"ש בנדון זה שעת סכנה היא צגופה והדבר נחון עכ"ל. ועוד האריך באותה תשובה והביא עוד מעשים וכחב שלא תעול דלת צפני טורח עבור רבים והמדקדק דקדוקי

דקדוקי עניות ולעורר מדנים אין לבו לשמים עכ"ל: ובתשובה אחרת כתב עוד הרב הכ"ל ז"ל ועוד אימנר אני אפי' אם היתה לועקת אין שומעין לה: ועוד שהיתה תפוסה עם אחריו ולא היו יכולין להניח פשרתו עבודה והיא ניללת עמאן. פשיעא שאין בדבריה ממש ואין לפקפק עכ"ל. הרי כל אפי' שוין דומד ספורם לא משניחין ביה: ומה שכתבתי שלא ה"ו שותף עמאם כי כל אחד נתן מס בפני עצמו לאו מילתא היא דכעין זה יש רוב קהלות. וישוּבין ואפי' למסים שאין רגילין הוּו שותפין. ומה שכתבתי דחשיב עליה וגזילה דמלכותא לא מפיו אנו חייין. דכל מסים שלנו אין להם קצבה. כדפי' מהר"ם בתשובה במדרכי ובמיימוני דאפילו כי תפסינן חשיב מחמת ממון ומיקרי מסים. ודוקא כשמעליל על מקצת הקהל מחמת עליה שאין מן הדין. אבל הכא זוזי קבצי ואייס עליהו כדי להוציא וכ"ש לעת כזאת שכל השרים לובאים בחיילות רבות. ולריכזן אפסנין והולאות מרובות דינא הוא על יושבי הרעם לסייע להם כדפי' ר"י בתשובה שבמיימוני: ומה שכתבתי להפטר מחמת בריחה הא פסיק ר"י דחייבו. וכן מנהג דאחר תביעות המסים לא מצי לנופטר ומהר"ם שפטר הני דערקו היינו כדמפרי' עצמא שהיתה עליה. ובגדון זה דינא הוא וכופין ואפילו לר"ת דכתב סתמא. הא מסיק עלי' במדרכי או הדר לא מפטר אפי' לר"ת. ועוד נראה לעיני' דאפי' לר"ת אח"ל דדעת' אפילו אמסים דהוּו דינא דמלכותא. היינו דוקא כי ערק עם כל אשר לו אבל בנשארם מעלמלין, ונכסים ברשות המושל מוערקייסו דדא בעפסי דמלכא מונח. ואיסו אינו מוחזק והקהל אקרו מוחזקי' דשלותי דמלכא איקון. אמנם אם יברר ראובן שכיולא בזה היה מנהג מקדם בעיר הזאת דאפילו לשבצע השר מס שאין רגיל שיבצע מכל אחד לבד אז יש לו טענה לפי דבריו שהי' מתחלי' עד סוף שלא באגודתן. אבל [אם] הקהל מבחישי' אותו והכח בידם לישבצע או להפך ומיקרו נמי מוחזקים לענין זה כ"ש קהל עבריא מההיא דלא יחפור: ובתשובה גופה מנזאר באריכות: גם מה שטענו הקהל שלא ילא עם בני ביתו מן העיר לי יום כמנהג רואה אני את דברייהם כי קן כתב מהר"ר מנחם. וכן ראיתי מנהג בכל מקומות שעברתי ושלום ממני
הקי יעקב הלוי:

עב שלמא רבא לכהנא רבא. אשלי רברבא מהר"א כ"ך. מה שכתבתי שיש לחלק בין בעלה עמה לענין רצון כבר כתבתי לך דעתי על זה: ומה שכתבתי שאין לסמוך על התשובות אדרבה הלכה למעשה הוּו וילפינן מינייהו טפי מדברי הפוסקים שלא היו בשעת הוראה כדליתא ביה נוחלין ומשום הכי גרסינן בתלמודא בכמה דוכתין והלכה למעשה. וכן בא"ז כמה זמנין להודיע שאין כאן ספק וגמגום והתשובות שפסקו על המעשה היינו הלכה למעשה וכל רבותי שאחר התלמוד כולו מייחו מתשובות דקמאי. ואין יאמי דיתמי כ"ש וכ"ש: ומה שכתבתי לבני אוסטריו"ך כל יסודם לפי א"ז לא כי היה רגיל בחומרת עובות ובכמה דוכתי' שיטתיה כרש"י ומנהגא דלא כותיה. וכ"ש השתא שיכתי' לראות בתשובת שלא כתב אלא שלא לכוף את האיש אבל לא כתב לאסור ובאותה תשובה עצמה לריך לומר דעתו כרבותי' שהזכיר וכתב להם ובעל להם דעתו אם קן הני רבן בתראי הרח"ש והר"י דאסהידו דמנהג להטיר ודאי בעקבות הראשונים אלו שחלקו

תשובות מהרי"ל

ל

שחלקו על הא"י כדמשמע לשון תשובתו ולא חזיק לגדלו לו. האם כן היה כותב גם כן בחיבורו כמו שכתב בכמה דוכתא לשון מסכימיו ודאי מי שבא להחמיר בא"י פשיטא דלא נכוף נגדו. אבל הכא להקל רבותא דהיתירא עדיף וכל שכן דנוכל לומר דא"י מודה בנדון דידן כדפי' כבר. ומה שכתב הא"י דע"י נפשות פרטיין לחומרא. הא כתבתי כבר דהני לאו ע"י נפשות הוו דלא הוו יודעות שהיו מסורות בידם להריגה וא"י גופים כתב שהיה דינם נגמר להריגה כמו שראו באחרונה : ומה שכתב דבגוף שבוי לא מקילין. הא אמרינן^ל הפה שאסור הוא הפה שהחיר בשבויים הקילו. ופי"ק דקידושין אם הקילו בשבויים דמנוולא נפשה בוי גבי עדי' בלד אסתן כו'. ופי' אלו נערות שבויים מיטרי' נפשה הא ודאי דהעדות ג"כ לא מקילין ביה דלריכוי' להעד שלא נעמאת כמו התם שראוהו מת ממש כו'. אבל כל מה דמצינו להקל בשבויים מקילין בה בין לענין עדות בין למיתלי' דלא נעמאת דחד טעמא הוא משום דאין אוסרי' על סייחוד מדינא אלא חומרא וגזירה דרבנן בעלמא הוא ואי לא חזקה היתר וכס"ג אמרי' בתחומי' דהוה להחמיר על ד"ת וכל מה שיש להקל מקילי' ביה כיון דהגוף הוי אוסור דרבנן ה"כ אוסרי' דלצנן אבל עדות אשה הא דמקילי' ביה משו' עיגונא דסמכ"י אאשה דייקא ומנסבא סילכך בגוף העדות מחמירין שיעיד שמת ודאי משום חזקה אשה וחומרא דאשת איש אפילו הכי לא אזלין ואסרין אע"ג דרובן אינן נמלטי' ובשבויים גירס' ר"ח פרביץ ותלין לקולא בהסווא דדילמא ערק' הו' מינייהו. והתו' פי' נמי דבחנם דחק רש"י לפרש סילכתי' כדי' יוסי ואפי' אבל ב"א הכא שרי ומה לי להאריך בזה ואי הוו הפלוגתות שוות אפשר דנימא בבל סופרים הו"ך אחר המקיל כ"ש דבחרתי' נינהו ונקבל עדותן לקרב : ומה שכתב א"י דסברי' מינסב נסיב לה אופשר דבהאי עובד' דידן הוהיל ומגול' בכו כולי האי וכ"כ מאוסות בעיניהם דליכא למיחש להכי מה שאין כן בהסווא עובדא דשעת הזעם היו כרגע שפו תמו לפי חרב ולא מאיסו באנפיייהו ולא מרדו בקבלת יסורין כי הבא. ואותן שלא המירו כבר כתבתי דשנא היתה דלא היה ראוי להמיתם. כמו שפור חזיות ושמוד יינה. וסברה שלא ברעון המושל עשה וכל שעה הית' מצפה לתשועת השו"ת ולא ידעה מה נעשה בחברותי' ואע"ג דהפקירו קלמאן מ"מ מאיזו טעם חתרי' ולא הפקירו אלא להטעולל ולא להרגו : ומה שחלקת דחזקה היתה מסוייב ולפד עורם וכל הני. והכא איפכא. אדרבי' הכא איכא רוב גוים פרוליס בערות וגוי ודאי בעל ורובי' עדיף מחזקה : ומה שכתבתי אמאי לא מצטלנו חדא דבמחבא ברוב לא מיבעי' אי נימא דבריה הוי ולא בעלה מדאוריית' כדמוכח ריש ב"מ בת"י אלא אפי' אם ת"ל דלא הוי צרי' מרא' דהוה קבוע דעל שעת האיסור' דני' כדפי' התו' פי"ק דכתובי' ואותה שעה שנחבאה היתה קבוע ושוב לא תצטל. ועוד כיון דאיסי אמרם נחבאתי' וברי' לה אין כאן ספק לבעל דחברותי' אין כאמנו' עליה דנוגעו' בדבר דכל חד אמרי' נחבאתי' כדי' לטער עלמה. ולא דמי לנסקלין בנשרפי' דב"ד מסופקים ולריכוס לגמור הדין לפי סרוב אבל הכא נאמנת על עלמה והכסן סומך עליה כיון דאין עד מכחישה. אבל טעמא דקבוע ל"ל אמאי מתירין סלתות של גוים דמקלמא מחמירי' בשמירי' וכן ברוב מבושל לבני מלכות אחרת שמוכחי' אוסור ע"י דמקלמא מחמירי' בנחלים ל"ל דקוני' במקום הקביעות : ומה שכתבתי בהני דנהרגו מתוך

מחוץ רשען דמיקרי קדוש וחסיד אין ה"כ קרא נמי כתיב נתנו נבלת עבדך וגומר ומוקמינן בהני דנהרגים מחוץ רשען וכל ישראל קדושי' הם ולנועי' לענין עריות היינו דמחמרי אנפשייהו עפי מדינא כדמוכח פ"ק דכתובות ופ"ק דנדה: ומה שכתבת גוי קדוש. אמנם כן ידעתי כשכתבתי שיש לעשות בדברי אלה שלא חשתי לבאר לכבון כמורך דודאי בזולהו ליטעא תוכל להערים ולומר מזלתי אדומי' וכה"ג על שם האומות וישראלים נמי מקרו הכי כמו אוריה החתי ללק העמומי חק המלרי וכאלה רבות וישראל נקראין משיח' השם כמו ובמשיחי אל תריעו וכה"ג בכל לשון תוכל להערים ולכוון תן לחכם ויחכם עוד. אבל אי הוה שרי לומר בלא לב שרואה להפך לדתם גם האנשי' היו יכולי' להגלל ע"י כך וחילוי' וחם כמ"ש כבר ואפילו אותה הערמה אומר הרא"ש כיון דכפיו סתרו אף על גב דלבו לשמים. ומה שהבאת מפסקי מהרי"ח מה הולכת' לכך אליבא דרבא פריך ופלוגתא מפורשת היא פרק בן סורה. והירושלמי לית ליה דרבא דאם לא כן גם האיש יעבור בפ"י שלא ליהרג ועוד מאי ראי' מייחי מאיז דשרי למימר כן. דלדין דקיימא לן כרבי יוחנן דבהני חלת אפילו בזנעה יהרג ולא יעבור: ומה זה שהארכת על אלק ואעבוד דכל זה לא דמי להכא כיון שהגוי מכריח לאמונתו כשהיא מתרצה הרי קבלה עליה אף על גב דמחוסרת מים דכשהיא מקבלת אותן עדיין אינה עובדי' אלא קבלה ונימוס הוא ומה לי הך קבלה ומה לי הך דמי ממש לאבה ושמע אבל אלק ואעבוד עדיין לא עבד ולא קבל אף על גב דהני אונס לא לחייבו מיחה קאמינא אלא דעובד ע"ז באונסין ודינו הוא ליהרג ולא לעבור. ואפילו ערקתי דמנאי בשעת השמד או להעביר על דת הלכך חמיר לה לכפות עפי מעריות ויזרא דע"ז נכיס ליה ולא דעריות: ומה שכתבת דבהדיא אסרתי הבהנות כו' אלא השבתי לך על שהבאת מתוספות פרק קמא דקידושין דמקשינן לנועות לישרי. ותי' דאין אם מכירין והסו' לכהונה מיירי: וכתבת דהני ודאי לנועות נינהו על זה כתבתי דלא מיקרי לנועות כיון דלא מחמירין כל שכן שהיתר גמור הוא כיון דקרקע עולם היא אבל אי הוה ידעין דלנועות היו אפילו לכהונה הוה שרי כדמוכח הוה קושיא דתוספות דלא כאשר כתבת שיכולי' דלנועות מסרי נפשייהו: ומה שכתבת ממליא עלמה לך. לא ידענא מאי נינהו. דאונס ושבו' מלכות ודגנבי גנבי מ"ש מהני וכן אונס דאסתר אע"פ לא הוה כל הני ממליא עלמה על ידי אונס. ואיש היינו עממא דאין קשוי אלא לדעת. ומה שכתבת דהוה ל"י למימר אונס שריא אי דייקיני' כולי' האי לא גמירנא בזמנא דוכתי' אמרי' אונס דישאל מישרא שריא וכי מעיינת בהיהא שמעתא תמלא שאין הפ"י אלא כך דאונס שריא לבעלה מוהיא לא נתפסה והיינו לניעות דידה משום שנאסרה על בעלה ומרוב לניעותה דקשה בעיניה ביאה האוסרת על בעלה מסרה נפשה כל"י מסרבה עובא ואתי' לדי' סכנה דאל"כ נדרש להו דאיסורא ליהרג כיון דקרקע עולם היא למקלח רבותינו דאסרו ליהרג במקום שמוחר לעבור אלא פ"י כ"פרי' דמסרה נפשה כלומר שמסרבי' ואינה עושה כרצון הסגמון ואתי' לדי' סכנה וכן דעת חת"י דכתובות בפ"ב דלנועות מסרי נפשייהו ומכאן זה לא שכיח דבעיל ואזלי ליה רוב דרוב עובדי אליג' פרוצים: ומה שכתבת מ"ל לחלק דכפירת דברים חמיר לאינשי עפי מגילוי עריות תא חזי מר האיך הפליג הרא"ש לאסור ההוא דגוי. היה ופוק

חזי מאי עמא. דבר כי מקבל ע"י אונס פרשי מיטייהו ומייסד וחסיד לכל מילי ושמצה בקמיה לדורי דורות. מה שאין כן לא בגילוי עריות ולא בחילול שבת ולא בשום עבירה ואמר מר כל המודה בה כאלו כו' ודברים שכלל לא סמיקן עלייהו לענין ע"י מידי וחוזר תוך כדי דבור לאו כדבור דמי בע"ז והפוער עלמנו לפעור אפי"ג דמכוון לבזויה וכן למרקוליי אף על גב דמכוון למירגמיה אלמא דלא אזלין בתר כוונה. ובגילוי עריות אמרינן גדול עבירה לשמה כו'. ומה שכתבת דמאחר נינהו נחשביהו לניעות הלא כתבתי לך שלישי דאין זה שום הוכחה לניעות דדינא קעבדי והא הויח מה שכתב הרא"ש בשבועה ששלחתי לך והתוספות הקשו בלנועות דחזינן בהו דמהמירי בעריות ובאיסורי ביאה טפי מדברי תורה כגון פרושות מלדבר עם אנשים ומתרחס מן הכיעורים ומן הייחוד בימי נדוקן וא"כ משני דילמא לאו לניעות כ"כ נינהו למסור עלמן :

עג וכתובת אלמנה מנהגינו סתמא חלי כהוצת בחולה אם אין לה תוספי או שכתבה לה התקבלתי ואם לכס אין מנהג זה אם כן לא ידענא במאי נסחפקת אם כותבים כל מה שאכנסו בפירוש ולא חיישינן אשלא לבייש מי שאין לו אמאי לא נסמך על הכתוב בכתובה כמו הדין דהמקבל מקנה ומכפל וכמה כתובות בחולות דכתבי' דהנעלת ליה חמשים ליצרין וגביא להו ובדינא דמתני' דסלע נעשה ו' דינרי' ע"י שמרווח בו ה"ג יש לו שום טעם שקבלו כ"כ ביותר משוויו כמו כל בני דגובה פורנא מהן (פי' ריוח) לפי ר"ח או לרשי' בארנקי דמחוזא. ואפילו לית לן שום טעמא בהני מטלטלי דעילית ליה מ"מ הואיל ורצה להוסיף לה ולהרבות נכסי לאן ברזל שלה כיון דאין מנהג קבוע אמאי לא ניזול בתר הודאתו כמו כותבין שטר ללוה אפי"ג שאין מלוה עמו: ומה שכתבת מכל אודיות דעלמא דקניא מלוצדא דאיסר אפי"ג דהתם איכא טעמא דאמרינן שמא זכה לו ע"י אחר הכא נמי איכא טעמא דרוצה להוסיף ולייפות כחה בנכסי לאן ברזל דשקלא בלא שבועה וכיון דאודי אודי ואמרי' שהוא זכה לה בני נכסים ע"י אחר וחשיב הנכסים דמבי אבהו לאו דוקא דכל נכסים בכלל אלא שהיא בזה מבי אבהו והביאה בני נכסים שברשות עמה. ואפי' הם במדינת הים ומה שייך הודאתו או טעותו כיון דאודי אודי ומ"ש אם אין שטר כתובה מהו. בזה לא הבנתיך כיון שכתבת דאין מנהג לכתוב אלמנה אלא דזה כותב ככה וזה כותב ככה א"כ מאי קתבעה אם יש מנהג לכל הפחות לכתובת אלמנה אותו סכום קגביא ואם תבעה טפי היינו ממש דדי"ת המוליא מחבירו עליו הראי'. ואם יש לה עדים שיש לה לאן ברזל לבד סכום כותבתה וידוע לעדים שהוא קבל עליו מותר על הסכום בשעת נישואין מ"מ הואיל שאין שטר כתובה בידה אמרינן דלמא מכרה או מחלה וכו' נכסי בחזקת יורשים ועליה להביא ראיה דתו' חשב ודאי אם מנהגיכם להגבות לסתם אלמנה רק מנה והיו לה עדים שהביאה מטלטלי אפטר דגביא להו בחזקת נכסי מלוג כמו מלבושין וכה"ג דשייך לגופה אבל נדוני' בחזקת לאן ברזל דלא כתיבה לא ידענא האיך תגבה ושלום משרי' הק' יעקב הלוי :
עד **ילידתיה** אימיה עד"ב תתמיה כרב אשי שמיה מרגנית דלית ביה עימי טובינא דחכימי יסגא שלומיה לילי ויומי כטיפי ימי ולסבביה

דעימיה

דעמיס ותיקי' ונעמי הח"ר יודא והח"ר ישראל יל"ו אחי הלבנון שלהו אל החוח
הולך שחח חסר ובא חין לו מנוח. ואני איני כדי ששלתם לי ומי אנכי לפתוח
מן הגד ואחס משכתם ידוכס. ואם שרים עזרו במילין מה יעשו אומללים כ"ש דאית
לבו סמכא ועדיפא מינאי אלא מפני רחוק הדרך והספסד מרובה לא אוכל להשיב
אפי רבדכי גם כי ברבים היו עונכס שהפלידוני וסמיכנא על גדולי החסידים
דאמרו אלו אמרו לי חברי עלה לדוכן כו' נארון לפניכס מטיבותייכו. בעניותי
נראה דאתתא שריא לאינסובי לכל מאן דתינכי מכמה עעמים. חדא כמו שכתב
דחין כאן אלא עד אחד. ומה שתלק ה"ר ישראל דלפי דברי העד נעשו הקידושין
בפני שנים ודאי אי הוה אמר העד שנתקדשה בפני שנים והלכו למדינת הים הוה
כדבריו. אבל במדון דידן הא קאי אידך עד ומעיד בענין אחר אפי' הוי האמת כדברי
אותו העד ר' נתן אפי' כיון דאידך אומר שלא ראה ולא שמע המעשה והלשון בענין
זה חין כאן אלא עדות דר' נתן. ובעדות אשה כשאמרה פלוני אמר לי שמת
בעלה והוה מכחשה שלא אמר לה איכא פלוגתא דרבוותא אי מהימנא מנח
ההיא דשבועת העדות. הכל מודים בעדים דסימננה רבנן כפי תרי אבל
בעלמא ליבא מ"ד ואין זה כפי תרי המכחישים זה את זה דתרווייהו מסהדי
על ד"ה בתרי גווני אבל הכא חין עדות דר' נתן מועיל כשאין
אחר עמו וזה אינו יכול להעיד שחזירו ראה ושמע ואינו יכול להכחישו בזה
ואפילו הוה מכחישו נראה דלא מצי לשווייה עד כיון שהוה מכחישו. אע"ג דבעובר
על דת כי שיליגן לחכס או לכהן ומשתכח שקרא לא מהימן בלא עדים כדפי' הרא"ש
היינו לשוי' עוברת על דת ולא שקובע טערא מי עדיף מעד אחד אומר שהוא פרוע לא
לייתנא ליה לפסול השער ולאפוקי מחזקת כשרות. אבל הכא הוי סהדותא לאו
כלום אלא מנח האי והאי לא ידע מידי אם כן חין כאן אלא אחד אפילו אי אמר
לא ראיתי ולא שמעתי וכ"ש שהוא מכחישו בשני המעשה והלשון ושמתא כך הבין
והוה נראה לו אגב שלא דקדק ולא רעיא עלי' וכיון שאין כאן אלא עד אחד
ומכחישים אותו פשיע' דעד אחד בהכחשה לאו כלום הוא ואפי' בשאר איסורין דע"א
מהימן היינו בלא הכחשה אי לא שכיח דחשיב בעליו או שהוה בידו או בשתיקא כהודאה
דמי' היכי דהוי ליה לדעת שאמר בפניו ושחק או דמהימן ליה כפי תרי כדמוכח
כל הני הלוקים פרק הניזוקין וכדביארו רבותינו בי"ד הלוקים אבל במכחישו אינו
נאמן כלל אפי' בשאר איסורים. כדמוכח בכל דוכתי' דאינו נאמן לעלמא באכחישים
כ"ש לעדות ערוה דע"א אינו נאמן וזה אינו לריך לפני' : ומה שהביא מהר"א
ראיה לזה מדלא מוקי מתניתין בע"א כך הבנתי דעוה אף כי חין כתוב כאן
בעופס חין זה לריך לשנוי' מתניתין אליבא דדברי הכל למ"ד חין חוששין נמי.
ומה שהקשה ה"ר ישראל מהנסו חבילה לאו מלמא היא דחין זה עדות
דסתרי אהדרי. ומה שהקש' הרי"י מחיר' שני דמוקי ההיא דפי' דכתובי' במעות מולעות
וכרות דולקות לא קשה מידי דלהאי שינוית מיידי שאומר שנתקדשה בפני צי'
והלכו למדינת הים ורב פשא לעעמי' דאית ליה חוששין לקידושין תדע דאמאי לא
הקשו סתו' נמי חין חוששין לקידושין דלא הקשו אלא חוקי חד להדי חד. ואוקי
אשה לחזקתה אבל כיון דידן חין כאן אלא עד אחד שראה הקידושין ומכחישים
ליה

ליה אין כאן בית מיתוש כלל. ועוד יש להחזיר מטעם אחר אפי' אי הוה תרי
 סהדי כדרי נתן כיון דלא קבלה הקדושין לא ממנו ולא משלוהו אלא משלמו
 בעלה המעות והוי כמו עלי גיטך מעל גבי קרקע דלאו כלום הוא דחגיגי ונתן
 בידה הוא או שלוחו. ואפי' נטלתו מידו אינה מגורשת האי חזר ידידה
 לא עדיף מידו וה"ל לקדושין ומנא תמינא לה. אבי"ח קרא. אבי"ח
 גמרא אבי"ח סברא. קרא דבעין וילאס והיחס. גמרא דגרסינן פ"ב
 סהוא דשתי תותי יופי ואמר רבינא אפילו למאן דאמר שמה נתלה האב שמה
 נתלה הבן לא אמרינן. ונתלה האב אמרינן פ"ב דהמעות עדיין בעין בשעת
 ריגוי דמפרש רבי' הניקים וראב"ן דמקדשות בשעת ריגוי הכי נמי אמרינן דמיירי
 שמה נתלה הבן והמעות עדיין בעין אפילו נתלה הבן אחר כך לא הוה קידושין
 כדפירש הרא"ש משום דלא שוי' עליה משיקרא וליכא למימר משום האיך הגעות
 שלו דאם כן אפילו נתלה נמי אלא לריך לומר בממון שלו או בזכא לו. וזכין
 לאדם שלא צפניו כדאיתא בא"ז וכן מוכח בלוחה השוכה שכתב אם ידוע בחלופין
 שחפץ כו' והשתא בלא ידוע נמי לחייבו מהשתא חס הוא בעין ומדלא קאמר
 למערע משמע דאם לא נודע לכתלה אין כאן קדושין. ואי קשיא כי מקדש לה
 בפקדון הא לא אפי' ליה בתורת קידושין והוי כעלי מע"י קרקע אי משום הא
 לא חרי' דבעין שיבא מיד הבעל או מיד שלוחו לרשותא אף על גב דמשיקרא
 לאו בתורת קידושין יסיב לה הי"ג נימא מגורשת כי אמר לה כנסו עשר חוב זה
 וחזר ואמר הרי זה גיטך דמשיקרא בתורת פקדון אלא ליה כמו שביאר הר"מ
 ובתנא סיא ואמר הוא יסיב לה סהוא שמקבל מתנה ממנה בחדש חסוב וכן
 כשמדבר עליה לשלמן ומחילת מלוה וכל כיוצא בזה כי דייקת בכו בכולהו קיסיב
 איבו ולא שתעול היא בעלמא. והוי דאפשר דבגט מיפסולנא מכהונה היינו משום
 ריה בגט דבכל דהו אכל קידושין אין כאן דהוא שמה נתלה הבן לא מהכי כלל
 אפילו למחייבו גט מדרבנן כדמוכח סוגיא ואפילו הכי קאמר הרא"ש אפילו
 נתלה אחר כך דלעיל. ואי בעית אימא סברא דאם לא כן מי שיש לו מעות במקום
 אחר והאשה שם אין לריך עליה אלא יאמר או יכתוב לה שתקח אותן המעות
 ותקדש בהן דלא עביד עליה ע"י כתב כעובדא דהתם אע"ג דבעין תרי קראי
 וכי יקה ולא שתקח את עצמה. וכן ושלחה ולא שתשלח את עצמה. היינו מש"ה מקשינן
 דליכוי תרווייהו תלו באיב אי לאו ושלחה. ואי לאו כי יקה ה"ל תרווייהו תלו
 המקנה. ועוד נראה דאין כאן קידושין לפי כל העדות אפי' של ר' יוסע כיון דהיא
 לקחה המעות הוי גזל בידה ואין בידו להקדים לפי שאינו ברשותו והיא הייבבת
 באונסין בעידנא דאנשהו ולרע ממלוה דאפילו בעיניה אינה מקודשת דקיימא לן כתיב
 דלחולאס נתנה ולא מידו יסיב לה ולא דמי לפקדון דבידו להקדים אף על גב
 דאינה ברשותו דבכל מקום שהוא חשיב ברשותיה דמריס כדסוכיחו סהו ריש ב"מ
 מההוא דמייתי בפי' הספינה דאי לאו דקיימי דמייהו הוה קידושין יכול נמי לקדש. וכן
 לרבי מאיר דאית ליה מלוה לחזקתה מקודשת אס היא בעין אע"ג דחייב באונסין היינו
 נמי דהוי כפקדון כדאיתא התם כדניא דאין הלוה כפר ולא מהוסר גובימי' אכל
 גזל דיהה שבידה לאו ברשותי הוא כדרב"י והא ליכא למימר נימא הואיל ואיבי

תשובות מהרי"ל

בעי לאקדושי בדעתה להשיב לו אם יתבע ממנה וסדר הוי לה פקדון כדפירוש
 הרא"ש טעמא דמקדשה בגזל דידה דמקדשה בדשדך חדא דהא הכא לא שדך.
 ומה ששעיר רבי נתן ששמעו מדברו מענין קידושין היינו מה שביאר המקדש
 מדברו מקרובותיה ועוד תקשה לך לגזן האמר מלוה לאו לחזרה ניתנה כימא
 מני הכא שבדעתה להחזיר לו כדי שתתקדש אלא ודאי דמחשבה כי האי לא
 מהני כיון שבא לידה אינה יכולה לשנות באינרה כדמסיק סוף החובל הא דאתא
 לידים בחזרה שמיירא דאין המעשה נשתנה באינרה וקדשה בגזל דידה הוי קידושין
 משום דמהלך ליה וממילא הוי דידים וכל שכן שאין שייך לומר אידידיה מכח
 שחפץ לקדשה מחיל על הגזל ומשוי לה פקדון בידה דמכל מקום אין בידו
 להקדים דאינו ברשותו והוי חופסותו בחזרה גזל ולא בדידיה תליא הילכך לא מצינו
 למימר אין האם מוטיף דבריו לבטלה וכו'. מיסו בעדות דרבי נתן כחב וז"ל
 אם תקחי ותלכי כו' ואזו לקחה כו' אם כן אפשר דלאו לשם גזל נכתובה אלא
 נשם קידושין כאשר התנה עמה. ומכל מקום משמעתא דמילתא משמע שלקחה
 בחזרה גזל דבתחילה רצתה לקחה ואמר אל תקחי שום מעות ואם תקחי ותלכי
 לחוך תהיה לי מקודשת בך. ומה לו לתלות תנאו בהליכה חוץ. אם כן הוי ליה
 למימר אם תקחי תהיה מקודשת אם תלכי לחוך דאפילו תימא רשע להקדים תנאי
 קודם למעשה מכל מקום הוי מצי למימר תהיה מקודשת משעת קיחה אלא ודאי
 שדעתו שתהא מקודשת כשהלכה לחוך והכי מפרש אב"י שילבי מי שאחזו כי פליגי
 באם תלא ואפילו לרבי יוסי לא פליג אלא מכח זמנו של שטר מוכיח עליו
 מה שאין כן א"כ הכא משעת קיחה עד שעת הליכה הוי גזל בידה ולא מצי מקדש
 בהו כדפיר' לעיל. אבל אין לגמלא היתר מהאי טעמא דנימא אפילו הוי המעשה
 והלבון כדברי רבי נתן מכל מקום עד שני מכתיו בזה שלא יאל לחוך ולא
 נחקיים ההנאי. דאי משום הא נלמדך להכנס בפלוגתא דרבותי' אי בעינן תנאי
 כפול ופלוגתא דאם מהני בלא כפילא. ומה שכתב מהרי"א כיון דלא אמר
 מעכשיו דמי למשוך פרה זו ולא תקנה אלא לאחר לי יוס לא היא דה"מ משיכי
 קנין וחזקה. אבל קנין כסף לא בעו מעכשיו כדפי' הסו' ויתר רבותי' שילבי
 האשה שנפלו ופרק הכותב וכן מוכח מההיא דלעיל. לכשתלא חמה מנרתיקה
 או אם תלא דאם הוא חי מגורשת שפיר: ומה שחלק מהר"א דהוה שתיקה
 דלאחר מתן מעות מנא ליה דהכא לא השיב שתיקה כיון דהתנה אם תלכי
 לחוך והיא הלכה לחוך עבדה מעשה ושמא עפי הוה מאמרה אין. וגם מה
 שדימה לגדרי חרמים אין הגדון דומה לראיה דכתב מידי שמבעל בלבו או
 אומר מהיום. ודברים שבלב כהאי גוונא הוו דברים והתירו החכמים משום אונס.
 אבל הכא דברים שבלב לא הוו דברים כמו שכתב מהר"ח בתשובה. ומה שכתב
 מהרי"ד דנסימן הואיל ובידו לגרשה שיקשה בעיני אביה לפוסלה מן הכהו"ט ע"י גע האריך
 יכשירנה לכהונה ע"י האי כיון דבידו לגרשה כמ"ש בתשוב' קמייטא הא אמרי' דמסקנא
 דאינה נאמן אבל מטעמא דלעיל נראה לעניותא דשריא ואי משום דלא קול וסוברו
 עמו הוא דמסתמי לא יאל הקול סהמא פלוני' נתקדשה לפלוני אלא אומר' המעשה
 כאשר הוא כך וכך עשה פלוני לפלונית וכן השיב לי מורי ורבי ז"ל אעבוד' דקידושין
 ששאלתיו

תשובות מהרי"ל

דג

ששאלתיו וכן יש בתשובות בא"ז ובכמה תשובות מרבותינו כתבתי לכם עני"ד אבל איני רוצה כלל שתסמכו עלי לבדי אך כתבו גם כן למהר"ן ויתר רבותינו שי' אם יסכימו להתיר נימעייה שיבא מכשורי ושלום מאת הק' הלוי :

עה שלום רב לאה"י הדיונים ה"ר שמריה וסר' שלמה שיר' : מה זה הנחתם מים נוזלים קרים לשחות מי המרים : הלא עמכם רבותינו שי' אשר בארצכם אשר קנעם עצה ממחני וה"י מהר"ר יחזקאל שי' על החתום והזהר לכו למדרש סמוכי' צמה שידעו חוכן הענין ולא תהא שמיע' גדולה מראיה. ואם אולי לא היו רבותי' הסמוכים שיים לבעלי דיני' איבעי לכו למיזל לאתרא דרבוותא הישישים שבדור דלייתי בית דין כי מי אנכי ומה חיי לעלות למעונות הריות להררי נמרים. וחזיקן דהעווענין לללו באדירים העלו ספירים לא השאירו עוללות כבוצר על סלסלות מתירא אני שמא ירולו את גלגלתי ודבר זה נפתח בגדולים ונסתיים בקצב שועלים אלא מחמת ריחוק הדרך וגם עכבו ימים עד קריאת הטענות ארוכות אשר לא ראיתי מעודי מתוך ערדת המועד והוקשה עלי להשיב ירכס ריקס. ע"כ שמתי פני כחלמיש וארשום לכם לפי עני"ד אך ד"ת לא גמריקן : ע"ד הק"ן והזבוס וכחר של זהב שהעיד הר"ר בנימין שהשלישן מרת שרה בידו ואמרה ליתן הפקדון לכשתמות לבתה לכשתנשא. וטענה לאה דלא סלקא שרה זכותה ולא קנתה הבת. ומדמה לה להסירא דאם אלערך ממנו תניחו לי. נראה דלאו מילתא היא שהרי באותה תשובה עלמה כתב אם עווען ראוון טענה כדי שלא אמרה אלא תן זה לראובן לאחר מיתת שמעון אלמא דקני. ומה שדקדקה לאה מדקאמר בינתן לה לכשתנשא מה בכך הא בתשובה בני שמת הוה נמי עובדא הכי שאמר תן לבני בשואין ומסיק דקנה משום דמלוה לקיים דברי המת ובהסירא תשובה מוכח דאין חילק בין אם אמר תן לזמן או תן לאלתר כיון דתן לאו כזכי מני למיחדר כל זמן דלא אחי לידים דמקבל וכל ימי חיי הנותן לא נפיק מרשותי'. ואם כן מאי ג"מ שהזכיר מיתת הא כי לא אמר נמי מני למיחדר כל ימי חייה. ואפ"ה קני במיתתה : ומה שכחבה כדי להפטר מעשור נכסים מוזכר בטענות דשרה נשבעה על כתובתה וכל הממון היה שלה ולא ידענא היכי איחמר דיהיבין עישור נכסים מנכסי האם הא פרק מליאת האשה דחוק לפרש מאי קאמר פרנסה אינה כתנאי כתובה. ואם איתא לישי להך מילתא דיגיבה מנכסי האם מה שאין כן במזונות. כדתן הבנות מזונות מנכסי האב ולא מנכסי האם. אלא ודאי דוקא מנכסי האב יהבינא עישור נכסי' דחייב להשיא את בתו כדילפיין מקחו לבניכס וגומר ואת בנותיכס קנו לאנשים. הלכך זכתה רחל באותו הפקדון במיתת שרה מכה מזוה לקיים דברי המת : [ואתשובה קמייאת חמיבני מ"ט פסק מהר"מ מכה מזוה לקיים דברי המת ולא מכה מזוה מחמת מיתת שהרי פרי' מי שמת פסק מור"ס [מהר"ס] דאף הצריא שאמ' אם אמנת חשוב מזוה מחמת מיתת וכן פרק קמא דב"מ. ולענין מזוה מחמת מיתת לא בעיין הושלש לכך וכן בתשובה שלפניה פרק יש נוחלין כתב גם כן כשאומר פלוני יעול לאחר מיתת כ"י דחשיב מזוה מחמת מיתת. ובפרק מי שמת כתב פעם שנית דכי הושלש לא קני. לכאורה דיש לחלק בין היכי דאמר יעול או ינתן וחשיב מזוה מחמת מיתת.

והיבא

ד"ה

תשובות מהר"ל

וסיכא דאמר תן או תנו משוי להאי נפקד שליח למיחזי ליה וכה"ג לא חשיבי צבריא מ"זא מחמת מיתה. ואם זהו חילוקו אם כן הך לישני דנדון זה שהעיד הפקדון שאמרה כשאיינה אז לא יתן הפקדון אלא לבתה זהו לשון שלילות שלא יתן אלא לבתה אפשר דהוי מ"זא מחמת מיתה. מיהו אין נפקותא דקניי ליה משום מ"זא לקיים דברי המת כללעיל. והתנאים שהתנו שרה ודרי יעקב שכחצו בהו ויהא כח למרת שרה כ"ו ודרי יעקב שכחצו כן בהו עד ואם תתן מרת שרה אחר כמה רחל לנדן יותר מקי כ"ו עד אז יהא כח ב"אוחו עודף כ"ו. נראי דאין תנאי זה מנרע גרע ממחנת הפקדון כלעיל שלא התנה תנאי זה אלא אם תוסקי מב"אן ולהב"א. אבל הפקדון שהושלם כבר כדמוכח שהיה ח"י שנה לפני מותה לפחות. ובטעמותה כתב למה שמיד אחר השידוך עשהה השער מתנה וזמנו בשבט ובפורים מתה. ואם כן מה שהשלישה לנדונותיה אינה כתנאי זה ואף על גב דמ"זא למיחדר כל ימי חייה מ"מ לא חזיק דהדרא ולא דמי לה"זא דרחל מועלת על ערש ד"ו דמי שמת דפסק מור"ם דהדרא בה כיון דאמרה כל אשר יותר מנכסי יתן ליחוס כ"ו. ואנחי נכסים ניגהו. אבל הכא לא קבלה כתנאי אלא שאם תתן לנדן יותר מקי יהא לכן כ"ו. ולא חזיק דיהבא מאוחו יום ו"לך השילו קי. ומה שכחצו בתנאים דאם ח"ו שמת שרה נעדרת כ"ו אז יהא לבתה רחל בירושה אמה חלק שיה ע"ס אחיה ר"זא לומר וגם תקח קי זהובים יותר. אין הלשון מוכח שקבלה. קנין לזכות את בתה אלא התנאים היו בין שרה ובין ה"ר יעקב והן הן שקנו זה באמירה. וכעין זה כתב הר"ש בכתובות בהלכות מהנות ש"מ ר"זאן ואשתו שהתנו ביניהן שאם ימות בחייה שיעלו אחיו ב' שלישים המצוין והיא שלישים נכסיו ונעשה קנין וב"אין האחין לעול ב' השלישים בכח הקנין ולבטל מה ש"זאן ליתן מהב' שלישים לאחרים. ופסק הר"ש שאם הקנה להם כלום אלא שהתנה עם אשתו שלא תעול אלא שלישים והב' שלישים ישארו ליורשיו. ה"ג איכא לפרושי שהתנה עם הר"י שהתנו יעול רק התני ועל השאר יהא לה רשות ליתן לבתה נגד התנו אחר מותו. ותנאי הרהבון היה שיבא לה כח ליתן לנדן עד ח"י ממנוי ומה שחובל לעשות בחייה. ותנאי השני מה יהיה לה רשות לעשות אחר מותה. ועוד דאין מטבע נקנה בהליפין. הלכך לפעמ"ד לא זכתה רחל ב"אוחן הקי זהובים בכח התנאים. אבל מה שטוענת למה משום שכחצו בה לאחר מיתה לאו טענה הוא דמסקינן פרק יש נוהלין אקנייה וקנינה מנייה לא לריך הכי מני כיון דכתב קנין בשער בתנאי קנתה מעכשיו לכל קנין מעכשיו הוא כדפירוש הר"ש אף על גב דר"זאן מפי ק"ת בע"א וכן הרמ"ה בח"ה מכל מקום סוגיא סת"ו והר"ש בכל דוכתי דכל דקנין מעכשיו הוא גבי אסמכתא ובמזכא לעובר וכן בתשובת מהר"מ דטעמא דאם לא כן הדרא סודרא למריה וכי סיכי דזמנו של שער מוכח עליו ה"ה קנין אלא דאין מ"מטע שסקינן לזכות בהת נעשה שתגבה הקי בהאי קנין אלא משמע דכולי לישנא ק"י על ויהא כח למרת שרה כלעיל הכי מני יהא לה כח ליתן לה קי זהובי ושער על ח"י ממנו. וכן מוכח ק"ת שהרי עשהה לה שער מתנה על ח"י הנכסים ולא סמכה על התנאים אלא שהתנאים היו זכרון דברים האין נדבר. וקבלו קנין שלא יחשבו על ז"א. ואם כן לא הוסיפו כלום אלא הקי מיום התנאים כי

מה

מה שזאתה באחרונה הגורם של כסף ואותן העניינים מוכח מן הטענות שאין כולי האי עיקר. כל זה כתבתי לדברי רחל ולאה דדים אם עברה שרה התנאים. אבל לעי' אפילו אם עברה ולא קיימה התנאים דבזה לא עברה הקנין דקנין דברים בעלמא הוא שהתנו שלא תוסיף לבתה יותר מלבנה כדמוכה הלשון ויהא לך כח כו'. ורק שיהא שלא תוכלה להרבות בנדן בתה. ורק שלא יהא לה יותר מלבן והא קנין דברים הוא שלא תקנה לבן שום דבר בתנאי זה : ומה שכתבתי אח"כ אם התן כו' אז יהא כח בנה ר' לוי יפה באותו עוֹדף גראה דהוי אסמכתא דחשיב גזים שחייבה ענמה בדבר שאינה חייבת בו כמו שביאר הרא"ש פרק הריבית. ואף על גב דלאו מילתא יתיחחא היא זו שיהא הנן כל כך יורש כמו הבת מכל מקום הנכסים היו שלה ויכולה לעשות בהן מה שחלה. ולא גרע מגבי מהאי אפילו לא נתייקר דחשיב אסמכתא ואע"ג דקנין הוי מעכשיו בעינן ב"ד חשיב במסקנא כו' ר"י והתו' ומהר"מ והנה לוי לא עשה לו עושה דנימא דעל ידה קנייה מעכשיו אל הק'. וב"ד חשוב לא חזינן דהיה בשעה שהדוכין אף על גב דבשעת החופה היה מהר"י דהיה שעתה לאו שעת קנין הוא אלא אמירה בעלמא. ואי משום דברים הנקנים באמירה ותענון לאה דהוי בכלל הגדן ובאה שרה בזכות בנה שיזכה כנגד הבת הא מחי ליה מאה עוכלא כדמסיק במיימוני ובמרדכי דווקא אז ולא שאר קרובים כמ"ש רבינו שב"ע ויתר רבותי ע"פ הירושלמי. ועוד כל התנאים הללו לא הוכפלו ופלוגתא דרבותא אפילו בממון ובע"מ אי בעינן תנאי כפול ומסקנת הרא"ש דכולהו בעינן. ויש מרבותי כתבו ברבי' שב"ע ויש איפכא. וכתב מהר"ח אור זרוע דאין להוילא ממון מספיקא הלך התנאי בטל והמעשה שעשה קיים הוא. ומה שטענה לאה דלא קתה מזה הלאה של גויס. כהשר כתב באביאסף ורחל השיבה דיש לה קנייה ע"י שיאמר לחייבין כו'. וזו אינה תשובה דאין זה קניין אלא היתר הוא לקבל הריבית כיון שפטר הערבים והחייבים ע"י כן זוכה הלה מן ההפקר כעין שכתב ר"י גם כן על דבר זה בתשובה במיימוני ובהג"ה שבאשר"י פרק הריבית. אבל מה שכתבתי רחל דהו כתיב פסוליס וטורות שעלו בערכאות. בהא זכחה. כי כן כתב באגודה דמיייתי דברי אביאסף ודברי מהר"מ שאין אדם יכול להקנות כו'. ודברי הרבי מנחם דאי שמין כולהו כו' דמיייתי ליה במרדכי כתב הכי וז"ל וגראה לי חובות על חותמות ומוסר לו החותם וכוחו לו קני איבו וכל שיעבדו"י דריב"י גראה דקני עכ"ל. וכן נראה לי דמשמע בלשון מהר"מ דפרק הספינה באותה תשובה אלמנה שחפסה כו'. ופסק אפילו מאן דאמר אותיות נקנות במסירה אפי"ה לריכס ראייה דהו כאלה מן האחין כו'. ואי סבירא ליה למהר"מ דלא מלי להקנות חובות שעל הגויס אפילו בחותמות תיפוק ליה דלית להו קנין כלל אפילו בלא האי טעמא ויולאות על שאר חובות לאו של גויס ליהו אפילו למאן דאמר ניקנו במסירה כשאר שטרות למ"ד אין נקנית במסירה דהא אין לריך ראייה למ"ד ניקנו במסירה משום דהיינו קנייתן והא לא שייך בשל גויס אלמא משמע דנקנית בשל ישראל כמו שפסק הכהן הגדול בעל האגודה. ובתראי הוא ובעל הוראות. ואם כן כיון דמדמי להו לשטרות ישראל אם כן למאן דאמר שטרות ניקניי אגב קרקע ה"ה הכי נמי

דעל גויס. וכיון דרוב אלפס והמיימוני וגאונים קמאי סברי דשערות ניקנית בלגב מקרקעי ושאר רובן קשישי המכריס בהג"ה מיימוני שהזכירה רחל בעשנותיה סברי אפי' הלאות ניקנין לגב מקרקעי מנא ליה לאפוקי ממונא מרחל הא מאי דאשה גביה כתובתה ממטלטלי שהניח ביד אחרים ולא עבדין כרבי עקיבא דאמר ינתנו לירוש' דכולהו לריבין שבוש כו' היינו טעמא כמו שכתבו רבותי' דהפוכי מערתא למה לי כיון דבזמן הזה גביה ממטלטלי דיתמי. וכאן השאלה כי גבי' פשוט בלי גימגום. אבל כל מה"ג הוי' רחל מוחזקת מכח ירושה שאינה לריבין שבוש וינתנו לה וכי אתו לידה תחזיק בהו מכח שער מתנה ולא כאשר טענה לאה שהיא מוחזק' וכן כתב מהר"מ בתשובה והיא במיימוני כשהזקנה נתנה קרקע ליתומים דפסק דלחן לאלמנה כלום על היתומים ושם ביאר דהירוש' מוחזקים וכן כתב ה"ר הי"ס בן ה"ר יחיאל חפן זהב בתשובת מהר"מ על לואת אחד פסק ליתן לבנו לדנויא ט' זקוקים ונגדו' כו' ופסק הרב המזכר דאפי' לא לזה נשעת מותו כיון שפסק בחד הכי חייב לבנו מכח דברים הניקנין בחמירה. והיתום קודם לגבות מן החובות חובו שנתחייב לו אצוי הואיל והוא מוחזק דהוי יורש ומהאי טעמא פסק נמי שם על טענה אחרת שהיתה לאלמנה ופסק דהיתו' מוחזק מכח ירושה הי' גדון דידן מי יוליא מיד רחל הירוש' דקיס להו דנקני' לגב קרקע ובלאותה תשובה נמי כתב הרב דיש לו ראייה דלחן כתובה גובה מראוי ומלואה אלא שלא הולך לראיות הללו וגם איכא פלוגתא דרבותא משמע אלו הולך היה כותבו כי יש גאונים שפסקו דלחן כתובה נגבית ממלואה כגון ה"ר שמואל מבומבערג : ועוד תשובה אחרת בידינו אע"ג דר"י ומהר"מ והב"י אחריהם כתבו דנגבית אפי' ממלואה דגוי וכן עמא דבר מ"מ פלוגתא היא. ועל מה שכתבת דרחל אמרה דניקני בלגב לפי האגודה לריך להתישב דהרא"ש פ"י בתשובה והיא בה"ה דאפי' למ"ד דשערות ניקנות לגב קרקע ל"ל בפה קני לך איבו וכל שעבודיה וסבי לא חזיק בהאי טערא. מיהו נראה דלחן לחוש כיון שכתב בו בכל לשון של זכות וכחומר כל שטרי מתנות כדפי' ר' ברוך וכמו שטענה רחל להאי שופרא נמי לישנא דזכות דוהב כתקון חכמים הוא כי הוה דפי' : ועל חזי האחר שנתעלמו עליו רחל טענות מכל הני אומדנים שאמרנו שאותו חזי יהא שלה ולאשה משיבה דלחן כאן אומדני כלל כמה שמבואר בטענות דמתנה לכולהו עליות לפי דעתה וכן טענה אפי' הית' כאן אומדני הרי סוף סוף לא נותה ולא אזלין בחד אומדני אלא כי נותן אדעתה דהכי נותן או זבין ולא מני האי למקני טפי. מדאמדין דעתו'. אבל הכא במאי קא מפקת ירושת בנה לוי ע"י אומדני הא אפי' האומר דפי' פלו' בני לא ירשני לא מהני וכ"כ הרא"ש בתשובה דלא אזלין בחד אומדנא אלא בה"ג דנותן זבין אדעתא דהכי והנה נתעלמו הרבה דבר זה בעשנותיהם בראיותיהם ואמת כי אין כאן דבר ברור דפקע ירושתו. אכן נראה לע"ד לזכות רחל מטעם אחר כמו שהעיד ה"ר דן שמה שמרת שרה נותה שלא למסור תוך שנתיים שום דבר שיש בו זכות לנער בנה לא לעלמו אפי' אם בקש הממון ולא לאפטרופוס ולא לחמיו ולא לאותן שמנתה אותם כי יראה היתה שימות תוך שנתיים כו' וכעין זה העיד ה"ר ראובן ח"ל ואותו מותר יהא מונח עם שאר פקדון כי שנים אחר הכשואין. וכן העידו ה"ר שמעון וה"ר דן

תשובות מהרי"ל

לה

ועוד העיד הכ"י ראוץ שאמרה לו מרת שרה שיאמר למהר"י כ"ץ שלא למסור הפקדון לשום אדם כו'. וכל אלו הנוואות נעשו מחמת מיחסה כמו שטענה רחל ולא ראיתי שהכחישו וגם משמע בלואת שהיחסה חלושה מאד וכל מסוכן חשוב מלוה מחמת מיחסה כדפסק מהר"י אלפס ויתר רבותי וסיינו אותן ג' ימים לחלויו או שקפץ עליו החלי או חלש ביותר. ואם כן כיון שזוהי שלא לתת לזנה שום דבר שיש בו זכות עד כלות הסנחים אם כן מעולם לא זכה להיות מוחזק בירושה אמו והוי ליה ראוי לגבות כתובת אשה דחינה גובה בראוי כדתקן פ"י יש בכור וכדפסק מהר"ם סוף נערה על שמת חמיה קודם בעלה הואיל והנכסים כולם משועבדים למזון חמותו כאשתי גליל הוי ליה ראוי לגבי הכל. ואין לחלק דהתם אפשר דמכל"י קרנא ולא תגיע לעולם שום זכות לידו אבל הכא לאחר שנתיב גבי הכל. הא נמי ליתא דאדרבא הכא גרע כיון דמעולם לא הוי ליה זכות בו מידי דהוי אשכר פעולה דכתב במרדכי פ"י יש נוחלין דלא גבי מיניה דתשי" ליה ראוי אש"ג דק"ל ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף כדפסקו רבותי פ"י האיש מקדש דכל מכוש ומכוש קנה שכרו. ועוד דמשמע הלשון דמיירי אפי' אחר זמנו מ"מ לא גבי מיני' הואיל ולא בא לידו ולא זכה בו מעולם אש"ג דגבי ממלוה אפי' דגוי לר"י כדלעיל היינו טעמא דמסיק הרא"ש כי היכי דמשחעבד לבעל משחעבד נמי לאשה מדרי' נתן. ובתו' מסיק אפי' לרבנן דר' נתן גבי' אשה ממלוה מ"מ לריף לחלק מ"ש משכר פעולה אלא ל"ל כדפי' דלא זכה בה ולפי זה מלוה שהורישתו מורישיו לא גבי' אשה מיני' ומה שגביא ממלוה היינו שהיא מוחזקת פעם אחת וכש"ג מחלק הרא"ש ריש פרק יש נוחלין לענין ירושת הבעל. וכ"ת א"כ לפי דברי הרא"ש מאי אולמיה אשה בכתובתה עפי מהבעל בירושתה אימא עובא. דאלו בעל לא ירית אלא שהלוותו תחתיו ולא מלוה שהכניסה לו אבל כתובת אשה גביא אפי' מהלוהה מוקדמת לנשואיה ובלבד שהיא מוחזקת בה פעם אחת לאפוקי גדון דידן שלא הוחזק בו כלל. וכן מלאחי בכתובת מהר"ם על בן שגנב מנכסי-אביו בחיי אביו ופסק שלא ישביעוהו שאפי' יודה ע"י שבוטה אין האשה גובה בכתובתה מזה דהוי ליה ראוי הואיל וכפר בחיי אביו. וליע מ"ש מהאי עובדא דספר שגנבו דר"פ שיש נוחלין דגבי' מינייה ולא תשי' ראוי למהר"ם גופיה. ושמא כיון דהוי דבר שלא בעין חשיב מוחזק עפי דלא פקע חזקתו. והא דגביא כתובת מההיא דאקינן הגוף מן הבית לבן והפירות לאם ריש יש נוחלין שאני התם דזכה בגוף בחייו כמו שדה החוזר לאביו ביובל וכמו בנות אלפחד דסקלו פי שנים משום דא"י מוחזק הוא אבל גדון דידן אמרה בפירוש שום דבר שיש בו זכות כו'. ואש"פ שאין מפורש כ"כ בשאר עדויו נלמד סתום מן המפורש. והרי אמר ג"כ בשאר עדויות שלא למסור כו' ויהא מוגח כו'. ולא תקשה מההיא עובדא דנכסי לסיבתה ובתרא לירחי דאין אח"כ כמעשיו דמי יריש לם בעל וכן כשאמר מעשיו דהזם נמי זכה בגוף מהשתא ואדרבא מוכח במרובה דברי דה"ק הר"ד אברהם אפי' לא הוי זבינא דסיבתה זבינא תיפוק ליה דאין הבעל יורש בראוי ותיזן לרריך פעם זה דלא נימא אחרין כאומר מעשיו דמי אלמא אפילו לא הוי זביני' זבינא חשיב ראוי אי לאו דהוי מוחזק בגוף. והא דלוחה שלא למסור

לו תוך שנתיים ודאי לאסוחי מכתובת אשתו נכתובה אם ימות ולא משום קטטה דא"כ הו"א אמרה יתנו לו מה שהצטיחו חמיו ואשתו להחזיר בעת הקטטה הלא היו יכולין להצטיח בכמה גוויי הצטחות עובות לקלם נכסיו הלא להבדריה מכתובתה נכתובה. ואריכים אלו לפרש דברי' בענין דהוי הבדחה. כי הו"א דרבי' חס פ' האשה שנפלו דהבדריה מ"ב"ח וכתובת אשה. ופסק ר"ת דקנה המקבל דאם ל"כ לא היה מוצר'ה א"ע דהר"ש פליג מ"מ כולהו רבנותא עבדי כ"ת וכן רי"ב"א בתשובה במיימוני וכן בתשובה מהר"ח א"י בחד שכתב כל נכסיו לאשתו כ"י ופסק שלא עשה אפטרופוס הלא למתנה גמורה דא"כ לא היו מוצר'ים מן הרשונה כי הו"א דר"ת ה"י בדון דין הא ודאי להבדריה נכתובי מכתובה אשה בנה. ודעתה שלא יבא לו שום מוחקת עד הני השתים. כעין זה המקדש בעצת שאולה כדפי' הר"ש פ"ק דקידושין וכן בתשובה רבי' שמסון במיימוני. ובכל אלה לא עבדי התנאים שהרי לא הוסיפי' מאומה לבת על הבן בזה שאם ה"י חי שנתיים ירש חלקו. וגם חלק הבת נותה להיות מונה שנתיים כעדו' ה"י ראו'ן וה"י' שמעון וה"י' דן. וא"ע' דאמר לכל אחד ח"י ודאי כוונתו שאם יבואו לידי חלוק' שכל אחד יעול חלקו. וא"ע' שה"י ראו'ן העיד שכל כוונתה היה שיפול על הבן הח"י ומן הבן על הבת ח"י נפקותא בזה שהעיד בלשונות יפול. ודאי כוונתה כך היתה שיפול לבתה חלק בנה כדמפורש בתחלת העדות הלא דלאו די' גמירי' דירוש'ה לית לה הפסק וסוף סוף הבדחת' שפיר בלו'ת'. ועוד דהו"א גופיה דמהר"מ. שפסק דהאשה גובה ממנת בנה. כתב ח"ה דהמיימוני פליג עליה שכת' דאין הכתובה ו"ב"ח גובה אם מת ראשון. ואינו מובן שפיר הלא כ"ל דפליג במאמר תליא עמא דבנו ראוי לירשו. ושמא כיון דהמיימוני כתב דזה מפרש לשון מתנה לירוש'ה כו' אחר. וכן הר"ש בתשובתו הסכים עם מהר"מ מטעם דכתובה קדמה שעבודה מחיים וקודמ' לאחריו והו"א כמו לוקח מכלל דסבירא ליה נמי כי פירש מתנה דאפסקה לירוש'ה והואיל והרמב"ם צ"י דלא גביא אשה מיניה דראשון שכבר קדמו אחריו א"כ ימא' דכוונת' דיהא מוצר'ה מן האשה ותפול על הבת ובקל תוכל להבדרי' לדעת הרמב"ם. ועוד כ"ל דלפי' זכתה לבן הגוף ולא הפירו' עד כלות שנתיים דלא גביא מינייהו כתובה א"ע' דה"י עובדי דריש יש נוחלין גביא מן הגוף דקנין הפירות לאו כקנין הגוף דמי היינו דווקא לגבי ברא כדפי' התו' שילהו פ' השולח וכה"ג ברא לגביה ברת' נמי כקנין הגוף דמי דניחא להו ברתא כמו ברא ועובדא ודבדאו ברא לגבי דאמיה הוא. ולענין זילות אלמנותו עדיפא ליה והכא ליכא ל'י זילות' שהרי פירות יש לה וסגיא לה. אבל בדון זה העמידה הפירות בחזקת הבת כל שנתיים ונפקא מיניה אם ימות. ואם יאמר בעל הדין סוף סוף היכי מצי לאבדוהי ההלוואתן וא"כ ההלוואות שהיו בשעת מיתתו ונפרעו קודם מיתת הבן מינייהו תגבה. לא מציעא למאי דכתיבנא לע"י בשם הגדה דאינהו נמי ניקיית בבתיבה ומסירה. אם כן מלוא מחמת מיתת נמי שייך בהו כמו שכתב ראב"י' פרק מי שמת הואיל וניקיית אגב קרקע. הלא אפי' היו חובות בלא חותמות. א"ע' דלא מצי לאקנויינהו מכל מקום שמא מצי להבדריה מכתובה בנה. ומאני או'תה

שלא

שלא יהא זוכה בגוף ובשום זכות שיהא לו חוק שנתיים תוכל שפיר להסתוות על ככה שלא יגיעו השערות והראיות לידו. וכמה יגבה כל שנתיים והוי ראוי לכתובה. ואין זה כמו האומר פלוני בני אל ירשני. דהכא לא אפקת מידי מבנה שאם היה חי שנתיים היה גובה ירושתו עד גמירת אלה על הנאי קמתנה ואפילו ע"י אשטרופוס יכול לסדר נכסיו שילבי יש נוחלין: כלל דמלתא נראה לשי"ד דע"י אונאתה משויקן ליה ראוי ולא גביא מינייהו כיון דלא היה מוחזק כלל בחיינו בנכסים אלו ובעין זה איתא באביאסוף ומייתי בהג"ה במיימוני צ"ב כ"ב דאישות תשובה הר"מ דמשמע מה שלא הגיע לידו הוי ליה ראוי ליש מפורשים. ואיכא נמי לרמזי בהומר לנשואה נכסיו לך ואחריו לפלוני דמנאי דקאמר לה אחריו ליקני בעל לא ליקני פי מי שהיה נשוי. וסוף יש נוחלין הכי אמרינא דעתיה אף על גב דבעל לוקח הוי דעבא ליה עבדיקן ליה מכל מקום לא משויקן דבריו לבעלה. הכי נמי כיון דיש ידים מוכיחות שכל כוונתה להבריה מן הכתובה משויקן דעתה בכה"ג דמהני:

עו ורענין תקנת הקהלות אשר טענה לאה דלא נהנו בדידה אגת כי כן ראיתי שכבר נתעלמו בה מהרי"ם והרי"ר יקר. ותשובת מה"ר יקר מלאתי וז"ל בחר יתום מאב ואם שגשג אשה ומת חוק שנתו וחצו אהיותו היתומי להחזיר נדונייתו מפני תקנת הקהלות ונסתפקו אי שייכא התקנה גם בנשמת הבעל כי מסתמא לא תקנו להפקיע כתובת אשה משום חינה או שמא מאחר שהפקיעו ירושת הבעל דאורייתא כ"ש כתובה שאינה אלא משועבד לה ולא נתנה לנבות מהיים והעיקר שיש לעשות פשרה לפי חכמי המקום עכ"ל ה"ר יקר ז"ל הלוי. אבל זכרני שכתב מהרי"ם שלא שמע תקנו להפקיע כתובה. ואם היתה תקנה מסתמא ידע גם הוא כמדומה שקך היה לשונו. גם בתשובת הרי"ר עזריאל כתוב בהדיא ד"ה לא חיקן אלא לנבי דידו ולא לגבי האשה ע"כ. ועל כל זאת הרי כתוב במרדכי וכן במיימוני על כל איש ואשה כו' ואין אומרי' למי שלא ראה את החודש כו': ומה שכתבה לאה אה כן משוי בעילת אחיה זכות. זכרתי כי בימי חורפי הוי אחד מרבותי צ"י למימר הכי הואיל והאידינא מנהגינן כמשפחות מיוחדות שב"שאל בכתובות גדולות אפי' בלא נקיעת כתובה למקלת רבותי כל מקום ומקום לפי מנהגו כל הפוחת מאותו סכום הוי ליה בעילתו זכות דהוי לדידי' כתקנת חכמים. אבל כשהרציתי הדברים לפני מ"ו השר הגדול ז"ל אמר דמותר ומנהגו לכתוב התקבלתי עד כתובה דאורייתא. ושוב מלאתי בדבריו באגודה פי' אפי' אהביא דהלכה כר' מאיר בגזירותיו וז"ל מה שנוהגים עתה לעשות תנאים בין איש לאשתו לפחות מן הכתובה היינו משום דמנה פי' ר"ה הוי זקוק כסף ומאותו צ' זקוקים נמצא כשנותנים לבחולה עשרה זהובים ולא למנה ה' זהובים הרי זה לא פתקה עכ"ל. ובעין זה ביאר הרא"ש בתשובתו על תקנת עוליעל באבן העזר. אכן בגלון דידן אין צריך לכל זאת שהרי לא פיתחא לה בכתובה מידי אלא שהתנה עם האם שלא תגבה מנכסים אלו דהיינו הגדויה אבל מכמה מיני נכסים כגון הריוח ומעשה ידי ומלאותיו וכמה גווי גביא שפיר. אפי' דתיקן שמעון בן שטח שיהיו כל נכסיו אחרתא בזה לא הוי בעילתו זכות כי הוא דנסתלק מן הבית שקנה ועובא בה"ג וזו אין צריך לפני: ומה שנתעלמו אי הוי תקנת הקהלות בנכסיו

דעת